

**Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни
Сақлаш Вазирлиги
Тошкент Фармацевтика институти**

Реферат

МАВЗУ: Касб психологияси

**Бажарди: Жўраева.Ф
2-курс 1-1 гуруҳ к.т Фар-я
Текширди: Султонова.Л**

Тошкент 2013

КАСБИЙ ПСИХОЛОГИЯ ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ

Режа:

1. Касб психологияси тарихи ҳақида
2. Шахс назариялари
3. Мутахассисларга қўйиладиган касбий ва шахсий талаблар
4. Психологик методлар билан ишлашни ўрганиш

Мутахассисларга педагогик билимлар, услубий кўрсатмалар бериш билан биргаликда жамиятда мавжуд бўлган турли касблар ҳақида ҳам кенг қаровли билимлар бериш. Касб психологияси орқали шаклланаётган мутахассисларда касбга оид бўлган назарий билимлар, амалий кўникма ва малакалар шакллантирилиб борилиши назарда тутилган

Касбий шаклланишини таъминлашга тўсиқ бўлувчи бир қатор омиллар:

1. Мутахассисларга қўйиладиган касбий ва шахсий талабларнинг ўсиб бораётганлиги.
2. Касб танлашга сабаб бўлувчи омилларнинг даврий характерга эгаллиги ва касблар тўғрисидаги ижтимоий идеалларнинг ягона меъёрининг мавжуд эмаслиги.
3. Ўспирин касбий тасаввурларининг ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларга ва бозор муносабатларига ҳамоҳанг ўзгараётганлиги ҳамда касб-хунар ва тегишли мутахассислик йўналишлари ўртасидаги тафовутнинг кескин ортаётганлиги.
4. Ёшларнинг мутахассислик йўналишларини танлашларида аниқ тасаввурга, мақсадга, фаолият йўналишига ва истиқбол режаларини белгилаш қобилиятига эга эмаслиги ва бошқалар.

Боланинг феъл – атвори ва тасаввурларини шакллантиришда умуминсоний ғоялар қўлланишини яратган ҳамда мураббий, ота-оналарга уни қаттиқ тан жазосидан кўра, шахсий ибрат орқали вояга етказиш маъқуллигини кўрсатган.

Абу Али Ибн Сино

Ўспирин хунар эгаллаши билан унда нафақат ахлоқий ҳислар, балки характернинг иродавий хислатлари ҳам таркиб топа бошлайди.

Абу Али Ибн Сино, Муҳаммад Ризо Огаҳий

Ўғил ва қизларнинг ақлий, ҳиссий ва жисмоний имкониятларини ғоят зийраклик билан кузатган ҳолда, уларнинг феъл атворларини тезроқ билиб олиш, салбий ва ижобий сифатларини осонроқ аниқлаш, ёқимсиз хатти – ҳаракатларини бартараф этиш мумкин.

Абдулла Авлоний

Баркамол шахснинг кўп қиррали билимларга эга бўлиши, яхши бир касб – корнинг сирларини эгаллаши кўп жиҳатдан ижтимоий муҳит билан оилавий шароитнинг уйғунлигига боғлиқдир.

“Ментал харита” бу- касбий фаолият майдонининг мутахассис жойлашиши мумкин бўлган ички олами ҳисобланади. Касбий фаолият майдони таркибидан касбий соҳадаги анчагина барқарор таълим, касбнинг тавсияномаси, унинг қўлланиш соҳаси, аниқ ишчи ўрнига нисбатан яшовчанлиги ўрин олган.

К.Фарреннинг шахс яшовчанлик сифатларига қуйидаги кўрсаткичларни киритади:

- Шахс хусусиятларига муносиб касб танлаш.
- Бажараётган ишга қўйилган талабларга юқори даражада тайёрлик.
- Ҳаёти давомида таълим олиш ва ўрганишга тайёрлик.
- Маданийлиги, ўзга кишилар кадр-қимматини, фарқларини қабул қила билиш.
- Компьютер ва ахборот технологияларидан фойдаланишни билиш.
- Бир неча соҳаларда касбий маҳоратни намойиш қила олиши.
- Янги лойиҳалар тақдим қилиш ташаббусига эга бўлиш.
- Ишда ҳамкасблар билан ҳамкорликда ишлаш кўникмасига эгаллиги.

К.Фаррен касбнинг яшовчанлик кўрсаткичларига қуйидагиларни киритади:

- Касбнинг ташкилот мақсадлари билан чамбарчас боғлиқлиги.
- Бошқа муассаса ва ишлаб чиқариш соҳалари билан уйғунлашиш имконияти.
- Бошқа касбларда ўз компетентлиги ва қобилиятларидан фойдаланиш имконияти.
- Шахсий ва молиявий таъминланганлик.
- Касб бўйича шахслар уюшмасининг мавжудлиги.
- Маҳоратга етакловчи билимга эгалик.
- Ёшидан қатъий назар касбий муваффақиятларда мустақил бўлиш .

XX асрнинг бошларида Америка ва Европа мамлакатларида бешта асосий йўналиш шаклланди:

- 1) дифференциал диагностик,
- 2) психоаналитик,
- 3) қарор қабул қилиш назарияси,
- 4) тараққиёт назарияси
- 5) типологик йўналишлар.

Дифференциал - диагностик йўналиш

Шахснинг касбий фаолият самарадорлигини таъминлаш омилларига, касбга таъсир кўрсатувчи индивидуал психологик хусусиятларга ва касбга қўйилган талабларга асосий эътибор қаратилади.

Психоаналитик йўналиш

бу йўналиш вакиллари касбий ривожланишнинг психодинамик жиҳатларини таҳлил қилиш билан шуғулландилар. Улар касб танлаш ва касбий ривожланиш асосида табиий эҳтиёжлардан тортиб комплекс психодинамик механизмлар ва шахс тузилиш инстанцияларигача бўлган турли хил эҳтиёжлар ётади деб ҳисобладилар.

Қарор қабул қилиш назарияси

Касб танлаш жараёнини ўрганиш учун йўналганлик установакаларини тадқиқ этишга эътибор қаратдилар. Уларнинг қарашларига кўра, ҳар қандай касбни танлаш касбий альтернатива ва қарор қабул қилишга йўналтирилган тизимдан иборатдир дейилди.

Тараққиёт назарияси йўналиши

Ривожланиш назариясига асосланиб иш тутишган. Бу йўналишнинг изланишлари академик психологик характерга эга бўлиб, илк изланишлар ўспиринларни касб излаши билан боғлиқ хусусиятларини асослашга қаратилган эди.

Типологик йўналиш вакиллари

Касбий фаолиятни типологиялаштиришга эътибор қаратадилар. Улар шахснинг комплекс мўлжал олишга йўналтирилган бир қатор типларини ажратишга эришди: 1. Реалистик ориентация; 2. Интеллектуал ориентация; 3) Ижтимоий ориентация; 4) Конвенционал ориентация; 5) Тадбиркорлик ориентацияси .

Кузатиш методи -психология фанининг универсал тадқиқот методлари қаторига киритилиб, унинг барча соҳаларида қўлланилмоқда, айниқса, татбиқийлик имкониятининг юксаклиги, статистик ҳисоблашга берилувчанлик хусусияти билан бошқа методлардан ажралиб туради.

Психология фанида кузатишнинг қуйидаги турлари мавжуд:

-Изчил

-эпизодли

-дала шароитли

-лабораториявий – сунъий

-табиий

-Хронологияли

-даврий

-бир мартали

Тест методи-

Илмий психологик манбаларда қайд қилинишига кўра, интеллект-лотинча сўздан олинган бўлиб, у одатда ақл – идрок, англаш, тушуниш, фаҳмлаш деган маънони англатади. Бизнингча, интеллект шахснинг муайян даражада мустаҳкам, барқарор ақлий қобилиятлари мажмуаси тузилишидан иборатдир

Биография (таржимаи ҳол) методи

Инсон психикасини-руҳиятини тадқиқ қилиш учун унинг ҳаёти, фаолияти, ижодиёти тўғрисидаги оғзаки ва ёзма маълумотлар одамларнинг таржимаи ҳоли, кундаликлари, хатлари, эсдаликлари муҳим аҳамиятига эга.

Анкета методи.

Умумий психологияда кенг қўлланиладиган методлардан бири бўлиб, унда одамларнинг психологик хусусиятлари нарса ва ҳодисаларга нисбатан муносабатлари ўрганилади.

Анкета одатда 3 хил бўлиб:

-биринчи хилида англашилган мотивларни аниқлашга мўлжалланган саволлардан иборат бўлади

-иккинчи хилида эса фақат биттагина жавоб танлаш шарти билан ҳар бир саволга бир нечтадан тайёр жавоблар ҳам берилади.

-учинчи хил анкета синалувчига ҳавола қилинганда камида тўрт-беш тўғри жавоблари баллар ёрдамида баҳоланади.

Социометрия методи.

Бу тадқиқот методига АҚШлик Джон Морено асос солган бўлиб, кичик (бирламчи) гуруҳ аъзолари ўртасида эмоционал, ҳиссий муносабатларни бевосита ўрганиш ва даражасини ўлчашда қўлланилади

-Интерпретацион жараён

-Гуруҳий табақаланишни кўрсатиш учун социограмма тўртта «майдон»га ажратилади. Қизлар доирача билан, ўғил болалар эса учбурчаклар билан белгиланади. Доирача ва учбурчаклар сони фамилиялар сонига тўғри келади. Гуруҳ аъзоларининг ўзаро муносабатлари доирача ва учбурчаклар стрелкалар билан боғланганида ўз ифодасини топади.

Фаолият маҳсулини таҳлил қилиш методи.

-Бу метод психологияда инсон хотираси, тафаккури, қобилияти ва хаёлининг хусусиятларини аниқлаш мақсадида кенг қўлланилади. Одам чизган расмлар, ясаган ўйинчоқлар, моделлар, тўқиган нарсалар, тиккан кўғирчоқлар, тўқиб, сўзлаб берилган ҳикоялар, техник конструкциялар чизмасини тушуниш кабиларни таҳлил қилиш орқали уларнинг мантиқий хотираси, тафаккури, бадиий ва адабий қобилияти, ижодий хаёли, техник ижоди юзасидан материаллар тўплаш мумкин.

-Руҳиятни текширишда атрофлилик, динамиклик, объективлик, текширилувчининг ёш хусусиятларини инобатга олиш ва бошқа тамоилларга суяниш даркор.

Фойдаланган адабиётлар;

1.Ислом Каримов. Ўз келажагимизни ўз кўлимиз билан қурмоқдамиз. Т., «Ўзбекистон» 1999 й.

2.Каримова В.М ва бошқалар. Педагогика. Психология. Ўқув қўлланма. Т.2011. 300 б.

3.Хакимов М.Касб педагогикаси. Ўқув қўлланма Т, ТДИУ.- 2011. 194 б.